

הלכות חנוכה תשפ"ד

- א. "מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין, בית הלל אומרים: יום ראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך" (שבת כא ע"ב). כך מנהגינו, שבלילה הראשון מדליק נר אחד ובכל ערב מוסיף נר נוסף, עד שבלילה האחרון מדליק שמונה נרות.
- ב. כולם חייבים בנר חנוכה – אנשים, נשים וקטנים שהגיעו לחינוך.
- ג. למנהג בני עדות המזרח רק בעל הבית ידליק וכל שאר בני הבית יכוונו לצאת בהדלקתו ולא ידליקו לבד, אולם למנהג האשכנזים, מצוה על כל אחד מבני הבית להדליק נרות חנוכה בנפרד, פרט לאשתו (ולמרבות פוסקי אשכנז גם בנותיו לא תדלקנה בנפרד).

סעודה ומלאכה סמוך להדלקת נרות חנוכה

- ד. אסור לאכול סעודת קבע (פת או "מזונות" יותר מכביצה) בחצי שעה שלפני הדלקת נרות.
- ה. טעימה קלה מותרת וכן מותר לאכול פירות או לשתות. אשה שבעלה מדליק עבור בני הבית, יכולה להקל ולאכול לפני הדלקת הנרות, כשיש צורך בכך, בפרט אם בעלה מדליק מאוחר.
- ו. אסור לעשות לפני ההדלקה מלאכות, שעשויות להימשך גם לזמן ההדלקה, או שיגרמו לטירדא.

זמן הדלקת נרות חנוכה

- ז. נחלקו הפוסקים מה הוא תחילת זמן הדלקה. יש בכך שיטות רבות, 3 השיטות העיקריות:
1. בשקיעת החמה. [כדעת הגר"א, כדי שלא להפסיד אף לא אחד מהזמנים].
 2. בצאת הכוכבים, בסוף השקיעה. [וכך נוהגים רוב האנשים, כדעת המחבר].
 3. 72 דקות לאחר השקיעה, [כדעת רבינו תם]. כל אחד ינהג כמנהגו
- ח. על הנרות לדלוק לפחות חצי שעה לאחר צאת הכוכבים. בשעת הדחק, כשיש צורך, ניתן להדליק בברכה מפלג המנחה, וידאג שיהיה בחנוכה שיעור שמן שידלק עד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים.
- ט. גם הנוהגים להדליק לאחר תפילת ערבית, עליהם להכין את הנרות לפני התפילה, שיהיו מוכנים להדלקה מיד לאחר ערבית, כדי שלא יאחר את זמן ההדלקה.
- י. המדליק בצאת הכוכבים יתפלל לכתחילה תפילת ערבית ומיד לאחר מכן ידליק. ואם רגיל להתפלל במנין מאוחר, ידליק את הנרות בזמן, ואינו חושש ל"תדיר ושאינו תדיר".
- יא. אם לא הדליק בתחילת הלילה, יכול להדליק במשך כל הלילה (עד עלות השחר) בברכה.
- יב. אם אשתו לא נמצאת בעת ההדלקה בבית ומעוניינת שימתינו לה, יש לעכב את ההדלקה.
- יג. מי שהגיע בשעה מאוחרת לביתו ורוצה להדליק נרות, ומצא שבני הבית נרדמו, אם יכול, עדיף להעיר אחד מבני הבית שישמע את הברכות. אם אינו יכול להעירם, ידליק הנרות בברכה כרגיל.

במה מדליקים

יד. כל השמנים כשרים להדלקת נר חנוכה, אך מצוה מהמובחר להדליק בשמן זית, משום שאורו צלול וגם שבו נעשה הנס. מי שאין לו שמן זית, ידליק בשאר שמנים, ואף בנרות שעווה.
טו. אין להשתמש לאור נרות חנוכה, גם לא תשמיש קדושה או ארעי, כדי שלא לבזות את המצוות.
טז. מותר להיכנס לחדר חשוך שהנרות מאירים בו, ואינו מחויב לעצום עיניו, אין בכך תשמיש מאורם.
יז. נוהגים להדליק נר נוסף - 'שמש' כדי שאם (רק בדיעבד, לא לכתחילה) ישתמש לאורה, יהנה מאורו. יש שמקפידים להניח שמש ארוך או גבוה יותר משאר הנרות. אסור להעביר אש מנרות חנוכה דולקים, גם לא כדי להדליק נרות חנוכה אחרים, אך מותר 'לקחת אש' מנר השמש.
יח. אין צריך להחליף את הפתילות בכל ערב, ורשאי להדליק באותן פתילות גם בלילות הבאים. יש נוהגים להדליק בפתילות חדשות בכל לילה, זכר למקדש, שהיו מחליפים את הפתילות בכל לילה.
יט. שמן ופתילות וכן שאריות של נרות שנשארו בחנוכה - אסורים בהנאה. אסור להשליך את השאריות בדרך בזיון, אלא יארוז אותן באופן מכובד בשקיות ניילון, וכך ישליכם לאשפה.

סדר הדלקת נרות חנוכה

כ. לפני שידליק יכנס את בני ביתו יחד לפרסם הנס, וישמעו כולם את הברכות ויראו את ההדלקה.
כא. יש לאחוז את הנר שבו מדליק את הנרות בידו הימנית, ידליק אותו ויברך. מיד לאחר שיסיים את הברכות ידליק את הנרות.
כב. בלילה ראשון מברך 3 ברכות: א. 'להדליק נר (של) חנוכה', ב. 'שעשה ניסים לאבותינו', ג. שהחיינו. בשאר הימים מברך שתי ברכות, 'להדליק', ו'שעשה ניסים'. אם שכח לברך 'שהחיינו' בלילה הראשון, יברך 'שהחיינו' בלילה השני לפני ההדלקה.
כג. הכלל "הדלקה עושה מצוה", שמשלהדליק נרות חנוכה קיים המצוה. אם נפלה החנוכה או שנשבה רוח והנרות כבו אינו צריך לחזור ולהדליק, משום שבהדלקה קיים את המצוה ויצא ידי חובתו.
כד. יש נוהגים להדליק נרות חנוכה בברכה גם באירועים הנערכים בפרהסיה באולמות בלילי חנוכה, כשמשמיעים בהם דברי תורה, משום פרסומי ניסא, מאחר וקהל רב מתאסף שם, ודומה להדלקת נרות בבית הכנסת, שמדליקים לפרסומי ניסא, ויש שסוברים שמדליקים, אך אין מברכים.
כה. מי שטעה ובירך על הדלקת נרות והדליק בלילה הראשון 2 נרות, או בלילה השני 3 נרות וכיו"ב יצא ידי חובה ואין צריך לחזור ולהדליק. בהמשך החג מדליק בכל לילה את מספר הנרות הראוי.
כו. מי שנאנס ולא הדליק לילה אחד, אין לו תשלומין, ומדליק למחרת כמספר הנרות הראוי.
כז. לאחר שבירך על הנרות לא יפסיק עד שיסיים ההדלקה. אם יש צורך, רשאי לרמוז שיביאו לו שמן או גפרור, שהוא צורך ההדלקה. בדיעבד גם אם הפסיק בדיבור לצורך ההדלקה אינו חוזר ומברך.
כח. הנמצא במלון או בבית חולים ואינו יכול להדליק, כשרואה נרות חנוכה יברך 'שעשה ניסים' עם שם ומלכות ובלילה הראשון גם 'שהחיינו'. אם מדליקים עליו נרות חנוכה בביתו אינו מברך.

כט. חיילים וכן בחורי ישיבה ספרדים שהוריהם מדליקים בביתם - יוצאים ידי חובת הדלקת נר חנוכה בהדלקת בית הוריהם גם כשהם אוכלים וישנים מחוץ לבית. אם רוצים להחמיר על עצמם, ידליקו **בלי ברכה**. למנהג האשכנזים, (שכל אחד מבני הבית מדליק), ידליקו **בברכה**.
ל. בסדר ההדלקה ישנן כמה שיטות. נמנה את שתי העיקריות:

שיטת שו"ע, דרכי משה והאר"י (המנהג הנפוץ)

בלילה הראשון מניח את הנר בצד ימין.
בלילה השני, כשיוסיף נר נוסף, ידליק ויברך על הנוסף שהוא יותר שמאלי, וממנו פונה לנר שלידו כדי לפנות לצד ימין.
בלילה השלישי, כשיוסיף נר נוסף סמוך לנרות הראשונים, יברך וידליק את הנר הנוסף השמאלי יותר. ולאחר מכן ימשיך להדליק את הנר הסמוך לו לצד ימין, כדי שיפנה לצד ימין, וכן בכל לילה מברך על הנר נוסף, שמורה על הנס]

שיטת הגר"א (חולק על השו"ע בשני דברים)

1. צריך להתחיל בנר הסמוך לפתח, משום שהמצווה להדליק בטפח הסמוך לפתח, גם אם יצטרך להדליק מימין לשמאל.
2. יש להסמיק את הברכה לנר שהדליק ביום הראשון, שהוא הנר המחוייב מעיקר הדין, ואח"כ להוסיף עוד נרות שזהו "מהדרין מן המהדרין".

לכן לדעת הגר"א ביום הראשון מתחיל בנר הימני, ובשאר הימים מתחיל מהנר הימני (שהדליק יום קודם) וממשיך להדליק את הנר הנוסף לשמאלו, ונמצא מדליק מימין לשמאל.

להלכה, כל אחד ינהג כמנהגו. ובכל אופן שיעשה קיים את המצווה לכולי עלמא. (מחלוקת הפוסקים היא רק לגבי אופן ההדלקה, כיצד ובאיזה מקום יותר נכון לכתחילה להתחיל ממנו).

הדלקת נרות חנוכה בבית כנסת

לא. מדליקים נרות חנוכה גם בביכ"נ בברכות משום פרסומי ניסא, בין מנחה לערבית עם שקיעת החמה, כדי שבמשך זמן תפילת ערבית הציבור יראה את נרות החנוכה ויהיה בכך פרסומי ניסא.
לב. ראוי שגדול ידליק בביכ"נ. אם קטן הדליק, אין צורך להדליק שנית, משום שהדלקה זו רק משום פרסומי ניסא. אין יוצאים ידי חובה בהדלקת נרות חנוכה בביהכ"נ וגם המדליק שם חוזר ומדליק בביתו ומברך את כל הברכות לפני הדלקתו, כדי להוציא את בני ביתו ידי חובתם.
לג. נוהגים בכל יום להדליק נרות חנוכה בביהכ"נ גם בשחרית, אך בבוקר בשחרית ידליק ללא ברכה.
לד. בערב שבת, כשהזמן דחוק להדלקת נרות חנוכה, יברך על הדלקת הנרות גם אם טרם הגיעו עשרה מתפללים, כיון שעתידיים לבוא ולראות הנרות אחר כך ונחשב פרסומי ניסא.

מיקום הדלקת נרות

לה. מצות הנחת נרות חנוכה בגובה של מעל 3 טפחים (כ-30 ס"מ) מקרקע הדירה. לכתחילה ראוי להדליק בגובה 10 טפחים (כמטר) מקרקע הדירה. גובה מקסימלי, בדירה / אולם גבוה – 20 אמה מהקרקע (9.60 מטר), חז"ל קבעו שמעל גובה זה מבט העין אינו רואה. לו. מצוה להניח את נרות חנוכה בחלון או במרפסת הסמוכה לרשות הרבים, כדי לקיים פרסומי ניסא. [ואפילו חלון הגבוה מעשרה טפחים מקרקע הדירה]. אם גר בבנין רב קומות בקומה שהמרפסת גבוהה מקרקע רשות הרבים מעל עשרים אמה (9.60 מטר), יניח הנרות בפתח הדירה מבפנים, הואיל ואין בזה היכר ממשי לבני רשות הרבים. לז. מי שיכול להדליק נר חנוכה בחוץ במקום הפונה למקום שרבים עוברים שם, עדיף שידליק בחוץ. אם לא ניתן להדליק בחוץ, ידליק נרות בבית, הואיל וניתן להסתפק בפרסום הנס לבני ביתו. לח. מצוה להניח נרות החנוכה בטפח הסמוך לפתח מצד שמאל של הנכנס, כדי שתהיה המזוזה מימין ונרות חנוכה משמאל וכשהוא נכנס ויוצא הרי הוא מוקף במצוות. כשמדליק את נרות חנוכה בחלון הבית, יש להניח את החנוכיה בצד ימין של החלון.

הדלקת נרות למתארח

ט. המתארח בשבת בבית הוריו ידליק שם (ולבני ספרד ישתתף בפרוטה), או שימנה שליח שידליק בביתו. אם אוכל סעודת ליל שבת אצל הוריו וחוזר לביתו לישון, ידליק נרות חנוכה בביתו. מ. אם שב לביתו במוצא"ש ימנה שליח שידליק בביתו בזמן, כיון שעד שיחזור לביתו יתכן שיעבור זמן ההדלקה לכתחילה. אם אינו יכול למנות שליח, ישהה בבית הוריו בצאת השבת, ויאכל מלווה מלכה לאחר שהדליק שם. מא. מי שנסע אל מחוץ לעיר בימי החנוכה באמצע השבוע וישן שם, ידליק שם. מב. הנמצא עם בני ביתו מחוץ לביתו בעת ההדלקה, ובכוונתו לחזור לישון בביתו ימנה שליח להדליק בביתו בזמן. אם אין לו שליח ידליק (בברכה) כשחוזר לביתו, ואינו מדליק במקום שנמצא. מג. כששליח מדליק בבית חברו, השליח מברך בביתו שלו ועל סמך אותה ברכה הוא מדליק גם בבית המשלח, ויש להיזהר שלא להפסיק בדיבור בין ההדלקות. מד. מי שמתארח בחנוכה בבית הארחה לימים בודדים, ידליק שם, או ימנה שליח להדליק בביתו. מה. אשה המאושפזת בבית חולים, אינה צריכה להדליק אם בעלה מדליק בביתם. אבל אם הבעל מדליק אצל הוריו וכדו', על האשה להדליק בבית החולים, כיון שרק הדלקת הבעל **בביתם** פוטרת את האשה (וכן הדין במקרה הפוך, כשהבעל מאושפז והאשה בבית).

נשים בהדלקת נרות חנוכה

מו. נשים חייבות בהדלקת נרות חנוכה, שאף הן היו באותו הנס. אשה יכולה להוציא את בעלה ידי חובת הדלקת נרות חנוכה.

מז. בעל שנאלץ להיעדר מביתו בזמן ההדלקה ויגיע רק בשעה מאוחרת בלילה, ראוי שימנה את אשתו להדליק נרות חנוכה בזמן המקובל, וכך ייצא ידי חובה.

מח. אם לן מחוץ לביתו, עליו לכוון ולצאת ידי חובה בהדלקת אשתו בביתם ולאחר מכן ישמע את הברכות ממי שמדליק נרות. למנהג אשכנזים, לאחר שאשתו הדליקה, ידליק בעצמו ללא ברכה.

מט. נשים נוהגות שלא לעשות מלאכה, בחצי שעה מהדלקת הנרות, שיהיה ניכר שאסור להשתמש לאורן. [דעת הגר"ח קניבסקי שדינה כמו ר"ח, שרק כיבוס ותפירה נאסרו, אך לא בישול ואפיה].

שבת חנוכה

נ. ראוי לכתחילה להתפלל מנחה בערב שבת לפני הדלקת נרות חנוכה, משום שמנחה כנגד קרבן תמיד של בין הערבים ונרות חנוכה הם זכר לנס שנעשה בנרות המנורה של בית המקדש, שהדליקו לאחר קרבן תמיד של בין הערבים. אם לא ניתן, ידליק נרות חנוכה ואח"כ יתפלל מנחה בצבור.

נא. בערב שבת חנוכה נכון להדליק נר חנוכה תחילה ואחר כך נר שבת.

נב. יש לתת שמן בנרות החנוכה שיעור שידלקו לפחות חצי שעה אחר צאת הכוכבים בליל שבת. אם הנרות לא ידלקו עד זמן זה, אינו יוצא ידי חובת נרות חנוכה. על כן, המדליק בנרות צבעוניים, יזהר שלא להדליק בערב שבת בנרות אלו, (שדולקים כמחצית שעה בלבד).

נג. במוצא"ש, **בבית הכנסת** - תחילה ידליקו נרות חנוכה (לאחר שיוציא שבת באמירת 'ברוך המבדיל בין קודש לחול' או שיאמר בתפילה 'אתה חוננתנו') ואח"כ יעשו הבדלה. **בבית** - יש נוהגים תחילה לעשות הבדלה ואח"כ להדליק נרות חנוכה, להוציא שבת תחילה ויש נוהגים תחילה להדליק נרות חנוכה, לאחר אמירת 'ברוך המבדיל בין קודש לחול', משום "זריזים מקדימים למצוות".

נד. אין מבדילין בנר חנוכה, משום שאין נהנים מאורו.

אבלות ואזכרה בחנוכה

נה. אסור להתענות בחנוכה, גם אם חל יום הפטירה בחנוכה. אם חל יום ה-30 בחנוכה, מותר לעשות סעודה ולימוד, כשאומרים שם דברי תורה לע"נ המנוח, אך לא יאמרו הספדים המעוררים לבכי.

נו. מי ש(לא עלינו) נפטר לו מת בחנוכה, נוהג בימים אלה כל דיני אבלות, כולל קריעה ושבעה.

נז. בני עדות המזרח אומרים הלל בבית האבל ואף האבל יאמר. אשכנזים אינם אומרים הלל בבית האבל, אך לאחר שיוצאים מבית האבל, על כל אחד לומר את ההלל, פרט לאבל שלא יאמר.

תפילות בחנוכה

נח. בכל אחד מימי חנוכה בשחרית אומרים הלל שלם. בני עדות המזרח מברכים לפניו 'אקב"ו לגמור את ההלל' והאשכנזים מברכים '... לקרוא את ההלל' ואחריו חותמים בברכת יהללוך.
נט. בימי החנוכה מוסיפים בתפילת העמידה 'ועל הניסים' בברכת 'מודים' ביום חול ובשבת. כמו כן, גם בברכת המזון אומרים 'על הניסים' בברכת 'נודה לך'.
ס. אם שכח בתפילת העמידה ולא אמר 'ועל הניסים', אם נזכר לפני שסיים את הברכה – יחזור ויאמר 'ועל הניסים', אם שכח לאחר שחתם את הברכה – אינו חוזר.
סא. מתפילת מנחה של ערב חנוכה (כ"ד בכסלו) עד סוף חנוכה, אין אומרים תחנון, ולא א-ל אך אפים, ולא למנצח... יענך... ולא מזמור תפילה לדוד.

מנהגי מאכלים בחנוכה

סב. יש נוהגים להרבות במאכלי גבינה וחלב בימי חנוכה, זכר לנס שנעשה על ידי יהודית, [בתו של יוחנן כהן גדול] שהאכילה את המלך מאכלי גבינה כדי שיצמא והשקתה אותו יין עד שהשתכר ולאחר שנרדם חתכה את ראשו בסיף. כשראו אנשי צבאו שמלכם מת, נסו על נפשם.
סג. נוהגים לאכול בחנוכה סופגניות מטוגנות בשמן, זכר לנס פך השמן של המנורה.
סד. בימי חנוכה מרבים בנתינת צדקה לעניים וללומדי תורה.

חנוכה שמח

הרב חגי ולוסקי

052-9453811

רעיונות לחנוכה באתר 'אחת שאלתי', ניתן להיכנס בקישור

<https://did.li/LOtTY>

להצטרפות לקבוצה שקטה לרעיונות יפים לפרשת השבוע

<https://chat.whatsapp.com/EUVR197VITp8LQMjx429Uc>

ניתן לקבל גם במייל, לאחר שליחת המילים 'רעיון', למייל office@shaalti.co.il

לקבלת כלים לגיבוש משפחתי ולהעשרת שולחן שבת בכל מוצא"ש, בקישור

<https://chat.whatsapp.com/FzKpbv5NCvK5aIF09qJSBn>, או בשליחת המילים 'שבת

חלום' למייל office@shaalti.co.il